

תיעוד ארכיוני חדש מתוך ארכיון משרד החוץ הסובייטי על פעולת המכניזמים של המוסדות הממלכתיים הסובייטיים בקבלת החלטות לגבי מדינת ישראל ב-1948-1953

מואר ומלווה בהערות בידי אלכסנדר וייסברג*

היסטוריונים רבים מצביעים על שורה של גורמים שהשפיעו, לדעתם, על מדיניות ברית-המועצות כלפי ישראל בתקופה הנדונה. 'ניתן להצביע על הקשר בין מדיניות ברית-המועצות כלפי יהודיה לבין יחסה לציונות ולמדינת ישראל, וזאת על רקע של מדיניות מזרח תיכונית כוללת. אך מהו הקשר?'.¹ על שאלה שקספירית זו של ההיסטוריונים לא ניתן גם כיום להשיב תשובה מוחלטת. תהליך של איסוף איטי והדרגתי של העובדות עדיין נמשך. הגישות הכלליות ביותר מציינות כמה גורמים: שינוי מעמדה של ברית-המועצות בעולם לאחר המלחמה והתעניינות הולכת וגוברת במזרח התיכון; עמידה כנגד 'האימפריאליזם הבריטי'; הרצון להביא את ישראל תחת ההשפעה הסובייטית; אכזבה מהירה מישראל לקראת חורף 1948-1949; צורכי הפנים; קסנופוביה; 'המאבק בקוסמופוליטיזם' ובלאומויות היהודית; התחלת היווצרות גושי מדינות, וההכנה המשוערת לקראת מלחמת עולם שלישית.²

ניתן להניח, במידה מסוימת של ודאות, שחלק מן הגורמים שצוינו לעיל השפיעו מאוד על קבלת ההחלטות בברית-המועצות. יחד עם זאת, יש עניין רב להתייחס גם לגורמים, אמנם משניים אך לא מבוססים, כגון המכניזמים הקונקרטיים בעבודת המערכות המדיניות, קשרי הגומלין ביניהן והגיסיון בקבלת ההחלטות השוטפות. ידוע שמסד ממלכתי זה או אחר, שהוקם בידי השלטון, רוכש בהדרגה פונקציות ייחודיות לו ויכולת להתפתח באורח עצמאי, שמקימו לא תמיד הביאה בחשבון ומקיים מגע שוטף ומורכב עם מוסדות אחרים. כיוון פעילותו הוא תוצאה של מקבילית הכוחות שבין הדרישות הפוליטיות של הממסד לבין הצרכים האובייקטיביים, רמתם

* מתוך עבודת הדוקטור הנעשית בהדרכתם של פרופ' ש' רדליך ופרופ' ב' פינקוס. אני מודה לפרופ' ב' פינקוס ולגב' לאנה פלדמן מהמרכז למורשת בן-גוריון על עזרתם בחיבור זה - א"ו.

1. B. Pinkus, *The Jews of the Soviet Union*, Cambridge 1988, p. 161
2. Sh. Redlich, *Propaganda and Nationalism in Wartime Russia*, Columbia 1982, pp. 165-167; הנ"ל, 'היחסים בין ברית-המועצות והיהודים הסובייטים ובין הישוב היהודי בארץ-ישראל בשנות מלחמת העולם השנייה', בתוך: ספר השנה של אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן תשמ"ט, עמ' 164-172; ב' פינקוס, 'המדיניות הסובייטית כלפי יהודי ברית-המועצות, הציונות והישוב בשנים 1945-1948', בתוך: ב' פינקוס (עורך), יהדות מזרח אירופה בין שואה לתקומה, 1944-1948, קריית שדה-ביקר 1987, עמ' 3-41; וכן, Y. Ro'i, *Soviet Decision Making in Practice*, New Brunswick 1980, pp. 339-356

האינטלקטואלית של האנשים וכן כוח האדם, תקציבים וכו', על משקל ההשוואה הישנה של אוגוסט קונט: אם המדינה (במקרה זה, ברית-המועצות) היא אורגניזם, הרי שהבנת המבנה שלה ותפקודה דומה ללימוד האנטומיה והפיזיולוגיה. לאחרונה מתאפשר הדבר כתוצאה מאפשרות הגישה לארכיונים של ברית-המועצות לשעבר.

בחינת קבלת ההחלטות על אישור אג'נדים (הסכמה לקבלת תפקיד) לצירי ישראל במוסקווה

ניתן לבחון את תהליך קבלת ההחלטות בסיוע דוגמאות מתועדות, הקשורות למינוי צירי ישראל בברית-המועצות: מרדכי נמיר, זלמן שזר ושמואל אלישיב.

ברגע שממשלת ישראל היתה מודיעה לברית-המועצות על כוונתה למנות ציר, היה נפתח תיק במחלקת המזרח הקרוב והתיכון (OBSV) שבמשרד החוץ הסובייטי.³ את העבודה להכנת התיק כיוון סגן שר. במשרד החוץ של ברית-המועצות היתה קיימת מחלקה מיוחדת לאינפורמציה, שאספה את כל הפרטים על המועמד לציר. מתוך מזכרו של בקולין, מנהל מחלקת המזרח הקרוב והתיכון, לשר החוץ וישינסקי מה-7 במאי 1949 מתברר, שהמג"ב (המשרד לבטחון הפנים), לא תמיד השתתף באיסוף נתונים אלה.⁴ על סמך הנתונים שנאספו במחלקת האינפורמציה היו מכינים את הצעת ההחלטה כפנייה של השר לסטלין עצמו לקבלת הסכמתו ואישורו הסופי. אם סטלין הסכים, היתה ההחלטה מתקבלת בישיבת מזכירות הוועד המרכזי של המפלגה.

את התהליך הזה בדיוק עברו, בלא ידיעתם כמובן, כל שלושת המועמדים לצירים: נמיר, שזר ואלישיב, בשלהי תקופתו של סטלין.

מועמדותו של נמיר התקבלה ללא סיבוכים מיוחדים. תחילה התעניין וישינסקי בעובדה שנמיר עזב את ברית-המועצות בשנת 1923, וביקש לדעת האם ההגירה היתה חוקית. באינפורמציה נוספת שהוכנה לווישינסקי נמסר, שנמיר היגר באופן חוקי, בוויזה מטעם הגפ"או האזורי של פלך אודסה.⁵ מחלקת האינפורמציה של משרד החוץ התעניינה כיצד מתנהג נמיר בקשר למשימה האישית שהוטלה עליו מטעם מפא"י, לקשור קשרים עם היהודים בברית-המועצות ולמצוא דרכים לשיתופם בפעילות חברתית. שאלה זו הופנתה גם לפיטוברנוב, סגן השר במג"ב, והוא הודיע: '... נמיר מתנהג בזהירות רבה ואין נתונים לגבי פעילות עוינת כלשהי מצדו כלפי ברית-המועצות'.⁶ מעניין שבמקרה של נמיר העובדה שקרובי משפחה רבים שלו חיו בברית-המועצות לא העלתה סימני שאלה אצל וישינסקי, למרות שלטווח ארוך הדבר היה עלול להוות בעיה לסובייטים, אם וכאשר קרובי משפחתו יביעו את רצונם להגר לישראל. מעניינת גם הטרמינולוגיה הביורוקרטית בהתכתבות הפנימית הזו. כך, למשל, סטלין נקרא 'אינסטנציה עליונה', ואילו המג"ב נקרא 'השכנים'.

3. חטיבת מזכירות וישינסקי, קטלוג 22א', מיכל 163, תיק 11, מסמך 030/100, 'על מינוי ציר ישראל בברית-המועצות נמיר', Archiv Vneshnei Politiki Rosii [להלן: AVPRF].
4. שם, חטיבת מזכירות וישינסקי, קטלוג 22, מיכל 163, תיק 11.
5. שם.
6. שם.

אחרי מרדכי נמיר, זלמן שזר היה מיועד להיות ציר ישראל בברית-המועצות. הסיבה לסירובה של ברית-המועצות לאשר את האגרמן לשזור היתה תעלומה זמן רב (ראה למשל את זכרונותיו של מרדכי נמיר).⁷ תחילה נטה משרד החוץ לאשר את מינויו של שזר ואף הוכנה הצעת החלטה של מזכירות הוועד המרכזי.⁸ מחבר המסמך היה עובד משרד החוץ א' לברנטייב. הצעת ההחלטה הוכנה למרות שבמזכר מה-10 באוקטובר 1950 ציין עובד מחלקת האינפורמציה של משרד החוץ א' אוטרושצ'נקו פעמים מספר את 'עוינותו' של שזר כלפי ברית-המועצות.⁹ ארבעה ימים לפני כן, ב-6 באוקטובר 1950, פנה סגן שר החוץ אנדריי גרומיקו, אל סגן השר ס' אוגולצוב במג"ב.¹⁰ ב-14 באוקטובר הוכן המזכר הדרוש לסטלין מאת גרומיקו ובו כל הפרטים על זלמן שזר כולל פרטים על אחיו (ראה להלן). עם זאת, המזכר המליץ להיענות בחיוב להצעת מועמדותו.¹¹ בראש המסמך ישנה תוספת בכתב יד: 'הצעה ראשונה'. מכאן, שכבר ב-14 באוקטובר היתה קיימת דעה אחרת בנושא. לא ברור לגמרי האם ההצעה הראשונה, החתומה בידי גרומיקו מה-14 באוקטובר, הובאה לידיעתו של סטלין. מתוך מסמך מאוחר יותר, הקשור לאלישיב, ברור שה-14 באוקטובר היה התאריך המכריע לגבי מינויו של זלמן שזר.¹² יש להניח שמועמדותו של שזר נפסלה מפני שאחיו נאסר באותו זמן, ב-21 באוקטובר, בלנינגרד בעוון פעילות ציונית.

א' לברנטייב הגיש לסטלין הצעת החלטה מתוקנת ושלילית, חתומה בידי גרומיקו. על גבי הצעה זו ישנה החלטה: 'לדחות'. מסיבות לא ברורות, הצעה זו הועברה לווישינסקי רק ב-27 בדצמבר, זאת מתברר מחותמת הדואר הנכנס של לשכת וישינסקי.¹³ כפי שמציין יעקב רואי, בתקופה שבין אוקטובר לדצמבר 1950 ישראל הצטיירה בתקשורת הסובייטית כבסיס צבאי של ארצות-הברית.¹⁴ ב-29 בדצמבר הוכנה ההצעה הסופית לסטלין, בחתימת וישינסקי. בראש המסמך, בכתב ידו של וישינסקי, ישנה הערה: 'אושר', והתאריך: 11 בינואר 1951. סביר להניח, שזהו תאריך קבלת תשובתו של סטלין להצעה, שהיתה: הסכמתו למתן הסירוב לאגרמן של שזר.¹⁵

ומכאן, למרות שעבודת ההכנה במשרד החוץ בוצעה בתוך עשרה ימים מיום פנייתה של ממשלת ישראל (מה-4 ועד ל-14 באוקטובר), עד ההחלטה הסופית עברו בדיוק שלושה חודשים. ב-14 בינואר 1951 פנה משרד החוץ הסובייטי באופן רשמי למשרד החוץ הישראלי והציע לו לבחון מועמד אחר לתפקיד ציר.¹⁶ ב-19 בינואר הודיעה ממשלת ישראל על כוונתה למנות את שמואל אלישיב לציר בברית-המועצות. כבר ב-20 בינואר 1951 הכין איש משרד האינפורמציה של משרד החוץ

7. מ' נמיר, שליחות במוסקווה, תל-אביב 1971, עמ' 328-330.

8. AVPRF, חטיבה 07, קטלוג 24, מיכל 17, תיק 201, עמ' 12-13.

9. שם, עמ' 5-6.

10. שם, עמ' 1-2.

11. שם, עמ' 9-10.

12. שם, עמ' 43-44.

13. שם, עמ' 17-18.

14. Y. Ro'i, *Soviet Decision Making in Practice*, p. 419.

15. AVPRF, חטיבה 07, קטלוג 24, מיכל 17, תיק 201, עמ' 26-27.

16. שם, עמ' 32.

הסובייטי פוליאקוב מידע על אלישיב ובאותו יום נשלחה למג"ב בקשה דומה לאיסוף פרטים עליו. בתשובת המג"ב מה-29 בינואר 1951 (ראה תעודה 3), כמוה כתשובת משרד החוץ, צוין כי אלישיב 'קשור עם שירותי הביטחון של מדינת ישראל', ומתייחס בעוינות לברית-המועצות.¹⁷ ב-29 בינואר שלח סגן זר החוץ של ברית-המועצות זורין לווישינסקי את הצעת המזכר, אשר יועד ל'אינסטנציה', ובו הצעה להעניק, בכל זאת, אגרמן לאלישיב.¹⁸ מעניינת במיוחד העובדה, שווישינסקי כנראה נטה תחילה לדחות את מועמדותו של אלישיב. אם אכן כך, הדבר מעיד על נכונותו של וישינסקי לגרום להרעה משמעותית ביחסים בין ישראל לברית-המועצות כבר בתחילת 1951. עדות עקיפה להתנגדותו של וישינסקי להצעתו של זורין אנו מוצאים במזכר נוסף, בכתב ידו של זורין מה-31 בינואר 1951, ובו הוא עומד בתוקף על מתן תשובה חיובית.¹⁹ בסיומו של דבר הסכים וישינסקי להצעתו של זורין. בעקבות קבלת מזכרו של פיטוברנוב (ראה תעודה 3) יש הערה בשולי המסמך, בכתב יד של גרומיקו מה-30 בינואר 1951, האומרת: 'להראות לווישינסקי'. ניתן להניח שווישינסקי התחיל להתלבט דווקא לאחר שגרומיקו 'העביר' לו את תשובתו השלילית של פיטוברנוב. כמו כן, ניתן לשער, שהיו חילוקי דעות בין זורין לגרומיקו ביחס לאלישיב. במכתב ששלח וישינסקי לסטלין מעניין ההעדר המוחלט של ההערות השליליות של פיטוברנוב ופוליאקוב (ראה תעודה 4 באוסף התעודות), ולפי המלצת זורין לווישינסקי נאמר בו: 'אלישיב לא נקט פעולות או מעשים גלויים העונים את ברית המועצות'. בכך הסתיימה תקופת היעדרותו רבת החודשים של ציר ישראל במוסקוה.

המסמכים הארכיוניים החדשים מעידים, שלמרות ההתייעצות עם המג"ב שמר משרד החוץ בכל זאת על עצמאותו ונקט עמדה משלו. כן מסתבר שאנדריי גרומיקו היה בעל מעמד מיוחד במשרד החוץ. למרות היותו סגן שר היה לו קשר ישיר עם סטלין, דבר המנוגד להירארכיה הביורוקרטית המקובלת בעת ההיא בברית-המועצות. עצם ההערה 'להראות לווישינסקי' מוכיחה, שגרומיקו יכול היה, אילו רצה בכך, לא להראות לווישינסקי את המזכר של המג"ב. כמו כן ברור שאת ההחלטה הסופית גם בענייני החוץ קיבלה בסופו של דבר 'האינסטנציה', כלומר סטלין לבדו.

17. שם, עמ' 32.

18. שם, עמ' 35.

19. שם, עמ' 33.

תעודה מס' 1

מזכר אינפורמטיבי של סגן השר במג"ב,¹ של בריה"מ, ס' אוגולצוב, לסגן שר החוץ של בריה"מ, א"א גרומיקו, המתייחס לשור.

14 באוקטובר 1950² [בראש נייר המכתבים הסמל הרשמי ושם המוסד: המשרד לבטחון הפנים של בריה"מ. בכתב מכונה].
החלטה: ח' לברנטייב, ח' בזרוב. אבקש להכין בדחיפות מזכר לאינסטנציה.
חתימה: גרומיקו.

14 באוקטובר 1950

מאת: המשרד לביטחון לאומי

אל: משרד החוץ - לחבר גרומיקו א"א

בתשובה למס' 1833 של מח' המזרח התיכון והקרוב מן ה-6.10.50

לפי הנתונים שאסף המג"ב, זלמן שור (רובשוב, שלום זלמן), יליד 1889, נולד בעיירה מיר, מחוז מינסק למשפחת הסוחר יהודה לייב רובשוב. סיים את האדמיה הפטרבורגית למדעי היהדות ולאחר מכן למד באוניברסיטאות פרייבורג, שטרסבורג וברלין. דובר רוסית, גרמנית ופחות טוב אנגלית.

ב-1906 הצטרף רובשוב למפלגה ציונית פועלי-ציון. בין השנים 1906-1908 התגורר בוויילנה ולקח חלק בבטאונים ציוניים בעריכת בר בורוכוב, התיאורטיקן הידוע של מה שנקרא 'הציונות הסוציאליסטית'.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה עבד רובשוב בארגון הציוני בברלין והשתתף

בשבועון הציוני בשפה הגרמנית *Judischje Rundschau*.

ב-1923 השתתף רובשוב באופן פעיל באיחוד תנועת 'החלוץ', שהתקיימה עד אז בגופים נפרדים בארצות שונות (מה שנקרא 'ארגון העמלים הציוני'), ונבחר לחבר ההנהלה.

ב-1924 היגר רובשוב לפלשתינה. בין השנים 1925-1949 היה חבר מערכת העיתון דבר (בטאון 'ההסתדרות' - ארגון גג של איגודי הפועלים הציונים), תחילה כעובד מן השורה ולאחר מכן כאחראי המחלקה לאינפורמציה פוליטית. משנת 1941 שימש העורך הראשי של העיתון.

העיתון בעריכת רובשוב פרסם באופן קבוע מאמרים בעלי אופי אנטי-סובייטי, והמשיך את מסעו העוין כלפי בריה"מ גם עם כינון היחסים הדיפלומטיים בין בריה"מ למדינת ישראל.

רובשוב השתתף בעבודת הקונגרסים הציוניים והכינוסים הציוניים החל מהקונגרס הציוני ה-12 (ב-1921). ב-1933 הוא ייסד בוורשה עיתון ציוני יומי בשם דאס ווארט, ששימש ביטאון של פועלי-ציון בפולין ואף ערך עיתון זה במשך תקופה מסוימת. בתחילת מארס 1949 שינה ש"ז רובשוב את שמו לזלמן שור.

1. תאריך קבלת המסמך במשרד החוץ.

2. מקור: ארכיון משרד החוץ הרוסי, חטיבה 7, קטלוג 24, מיכל 17, תיק 201, עמ' 7-8.

ב־10 במאָרס 1949 מוֹנָה שׁוֹר לַתְּפִקִיד שׁוֹר הַחִינוּךְ וְהַתְּרַבּוֹת בַּמַּמְשָׁלָה הַחֲדָשָׁה שֶׁל מְדִינַת יִשְׂרָאֵל.

כִּיּוֹם מִתְּגוֹרְרִים בְּבְרִיָּה"מ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל רוֹבֶשׁוֹב־שׁוֹר: הָאִם – רוֹבֶשׁוֹבָה ס"מ, הָאֲחֻת – רוֹבֶשׁוֹבָה ק"ל וְהָאֵח – קוֹבֶשׁוֹב א"ל. הָאֲחֵרוֹן נִדוֹן בְּיוֹנֵי 1950 ל־10 שָׁנִים בַּמַּחְנוֹת עֲבוּדָה בַּעֲוֹן פְּעִילוֹת לְאוֹמִית אַנְטִי־סוֹבִיֵּיטִית. אַחֻת נוֹסֶפֶת שֶׁל רוֹבֶשׁוֹב־שׁוֹר – רוֹבֶשׁוֹבָה־אַסְקוֹלְסְקִיָּה מ"ל מִתְּגוֹרְרַת בְּנִי־יֹרֵק. הַחֲתוּם: סִגָּן הַשָּׂר לְבִיטְחוֹן לְאוֹמֵי שֶׁל בְּרִיָּה"מ, אוֹגוֹלְצוֹב

תְּעוּדָה מִס' 2

א. מִכְתָּבוֹ שֶׁל זוֹרִין לוֹוִישֵׁינְסְקִי מֵתָאָרִיךְ 29.1.1951.³
[בְּרֹאשׁ הַמִּכְתָּב חוֹתֵמַת 'סוֹדִי']

לְחֵבֵר וִישֵׁינְסְקִי א"י

אֲנִי שׁוֹלַח הַצָּעָת מִזְכָּר לְאִינְסְטִנְצִיָּה לְגַבֵּי מִתֵּן הָאֲגְרָמָן לְצִיר יִשְׂרָאֵל הַחֲדָשׁ בְּבְרִיָּה"מ אֲלִישֵׁיב.

סְבוֹרְנִי, שְׁעֲלִינוּ לְאֲשֶׁר אֵת הָאֲגְרָמָן בַּהֲתַחֲשֵׁב בַּתְּשׁוּבַתְנוּ הַשְּׁלִילִית לְמִתֵּן הָאֲגְרָמָן לְשׁוֹר וּבַהֲעֵדֵר נְתוּנִים עַל פְּעִילוֹת אַנְטִי־סוֹבִיֵּיטִית עוֹיֵנַת שֶׁל אֲלִישֵׁיב בַּמַּג"ב וּבַמַּחְלָקַת הָאִינְפּוֹרְמַצִּיָּה שֶׁל מִשְׁרַד הַחוּץ.

[חֲתוּם:] ו' זוֹרִין

29 בִּינוֹאֵר 1951

ב. [הַצָּעָת הַחֲלָטָה שֶׁל הוֹוֶעֵד הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל הַמַּפְלָגָה עַל מִתֵּן אֲגְרָמָן לְש' אֲלִישֵׁיב, שֶׁהוּכָן בְּיַדֵּי סִגָּן שׁוֹר הַחוּץ ו' זוֹרִין. בְּכַתָּב מְכוֹנָה. לְלֹא תָאָרִיךְ (תָאָרִיךְ מִשׁוֹעֵר: 29.1.51).⁴

לְקַבֵּל אֵת הַצָּעָת מִשְׁרַד הַחוּץ וְלִהְסָכִים לְמִינּוּי שֶׁל שְׁמוֹאֵל אֲלִישֵׁיב לְצִיר יִשְׂרָאֵל בְּבְרִיָּה"מ.

תְּעוּדָה מִס' 3⁵

מִזְכָּר אִינְפּוֹרְמַטִּיבִי שֶׁל סִגָּן הַשָּׂר לְבִיטְחוֹן לְאוֹמֵי שֶׁל בְּרִיָּה"מ, י' פִּיטוֹבְרְנוֹב, לְסִגָּן שׁוֹר הַחוּץ שֶׁל בְּרִיָּה"מ, א' גְּרוֹמִיקוֹ, לְגַבֵּי אֲלִישֵׁיב.

29 בִּינוֹאֵר 1951 [בְּכַתָּב מְכוֹנָה. נִיִּיר מִכְתָּבִים רִשְׁמִי שֶׁל הַמַּג"ב].

[בְּרֹאשׁ הָעֲמוּד:] הַמִּשְׁרַד לְבִיטְחוֹן לְאוֹמֵי

29 בִּינוֹאֵר 1951

[אֵל:] מִשְׁרַד הַחוּץ שֶׁל בְּרִיָּה"מ

הַחֵבֵר גְּרוֹמִיקוֹ א"א

[בַּתְּשׁוּבָה לְפִנִּיָּה] מִס' 115 שֶׁל מַחְלָקַת הַמְּזוֹרַח הַקְּרוֹב וְהַתִּיכּוֹן מֵה־20 בִּינוֹאֵר 1951

3. שֶׁס, עמ' 35.

4. שֶׁס, עמ' 44.

5. שֶׁס, עמ' 32.

1-3

МИНИСТЕРСТВО
ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ

№ 2639
14.X.1950

9621-а
14.X.1950

13.10.50
МИД СССР
СЕКРЕТАРИАТ
Т. ДАВЫДОВА
Соб.
В. № 7761
14.X.1950

ОКТОБРЯ 1950 г. МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ СССР -

№ 0-5543
г. МОСКВА

товарищу ГРОМКО А.А.

*Т. Гаврилов
Т. Грозинский
В. Савин
14/11*

на № 1889/ОБСВ от 6.X-1950 года

По имеющимся в МГБ СССР данным ШАЗАР Залман (он же РУБАШЕВ Шлом Залман) 1889 года рождения, уроженец местечка Мир, Минской области, происходит из семьи купца Иуды Лейб РУБАШЕВА. Окончил Петербургскую академию иудейских наук, а затем учился в Фрейбургском, Страсбургском и Берлинском университетах. Владеет русским, немецким и слабее - английским языками.

В 1906 году РУБАШЕВ примкнул к сионистской партии "Поалей Цион". Проживая в 1906-1908 г.г. в г.Вильно, сотрудничал в периодических сионистских изданиях, редактируемых известным теоретиком так называемого "социалистического сионизма" - Бером БОРОХОВЕЦИ.

В годы первой мировой войны РУБАШЕВ работал в Союзе сионистов в Берлине и был сотрудником сионистского еженедельника "Идише Рундшау", издаваемого на немецком языке.

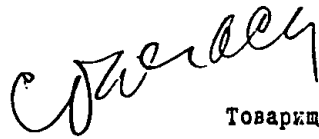
В 1923 году он принимал активное участие в объединении существовавших в различных странах союзов "Гехолуд" (так называемая "Сионистская трудовая организация") в единую организацию, и был избран членом ее правления.

*Б. Шапиро
14.10*

[АВТІ РР, № 07, он. 24, н. 17, г. 201, н. 7-8]

א. דף מתוך דו"ח של המשרד לבטחון המדינה אל גרומיקו במשרד החוץ על אודות זלמן שזר: חתימות של לברנטייב ובזארוב והוראה של גרומיקו להעביר ל'אינסטנציה', כלומר לסטלין.

7. סת' איטליה 4. 13.

Товарищу СТАЛИНУ И.В.

Копия.
Сов. секретно.
ms. N 8.

4-го октября 1950 года правительство государства Израиль запросило агреман Советского правительства на назначение в качестве посланника государства Израиль в СССР Залмана Шазара, бывшего министра просвещения в кабинете Бен-Гуриона.

В соответствии с принятым решением по этому вопросу, 14-го января с.г. поверенный в делах СССР информировал министра иностранных дел Израиля о том, что в выдаче агремана на назначение Шазара встретились затруднения и что МИД СССР готов рассмотреть вопрос об агремане другому лицу.

19-го января с.г. правительство государства Израиль через поверенного в делах СССР в Тель-Авиве сообщило о своем намерении назначить посланником Израиля в СССР Шмуэля Эльяшива, являющегося в настоящее время посланником Израиля в Чехословакии и в Венгрии. При этом МИД Израиля сообщил следующие данные на Эльяшива.

Родился в 1899 году в гор.Пинске. Окончил факультет права и политических наук в университете Тулузы (Франция) и в 1927 году получил звание доктора права. С 1934 года проживает в Палестине, где занимал ряд постов в федерации еврейских профсоюзов (Гистадрут) и в 1945 году был избран в члены исполнительного комитета этой федерации. С момента образования государства Израиль и до июля 1950 года Эльяшив работал в Министерстве иностранных дел в качестве заведующего отделом Восточной Европы, а затем был назначен посланником государства Израиль в Чехословакии и в Венгрии.

По имеющимся в МИД СССР данным, Ш.Эльяшив открытых выступлений или действий враждебного по отношению к СССР характера не допускал.

Учитывая изложенное, МИД СССР считает возможным дать агреман на назначение Шмуэля Эльяшива в качестве посланника государства Израиль в СССР.

Проект постановления прилагается.

Прошу рассмотреть.

А.Вышинский

1 февраля 1951 года.

Верно:

ב. פנייה מאת אנדריי וישינסקי, שר החוץ, אל י"ו סטלין לאשר את מינויו של שמואל אלישיב כציר ישראל בברית-המועצות. המלה 'מסכים' בכתב יד היא, כנראה, של סטלין.

לפי נתוני המג"ב של בריה"מ, אלישיב (הוא פרידמן) סמואל-שמואל דמרוביץ, יליד 1899 הוא ציוני בולט וחבר פעיל במפלגת מפא"י (מפלגת השלטון של ישראל). ב-1949, בהיותו מנהל מחלקת מזרח אירופה במשרד החוץ הישראלי, ביקר אלישיב במדינות הדמוקרטיה העממית ובבריה"מ, לשם בדיקת עבודתן של הנציגויות הדיפלומטיות של ישראל במדינות אלה. במקביל, ממשלת ישראל הטילה על אלישיב לנהל משא ומתן עם הממשלות של מדינות הדמוקרטיה העממית כדי להשיג אישורן להגברת ההגירה של היהודים מן המדינות האלה לישראל. אלישיב שהה במוסקווה מה-13 ועד ל-30 בספטמבר 1949. לפי נתוני מחלקת האינפורמציה, אלישיב מתייחס בעוינות לבריה"מ וקשור עם שירותי הביטחון של ישראל.

סגן השר לביטחון לאומי,
(פיטוברנוב)

[בשולי המסמך, בכתב יד של גרומיקו ובחתימתו - 'להראות לווישינסקי'].

תעודה מס' 4⁶

[בראש המכתב: העתק. סודי ביותר.

[1.2.51]

לחבר סטלין י"ו

ב-4 באוקטובר 1950 פנתה ממשלת ישראל לממשלת בריה"מ בבקשה לאישור האגרמן ולמינוי זלמן שזר, שר החינוך לשעבר בממשלת בן-גוריון, כציר ישראל בבריה"מ.

בהתאם להחלטה בנושא מה-14 בינואר ש"ז, מיופה הכוח לענייני בריה"מ [בישראל] הודיע למשרד החוץ הישראלי, שמתן האגרמן למינוי שזר נתקל בקשיים, וששרד החוץ הסובייטי מוכן לבחון הענקת האגרמן לאישיות אחרת.

ב-19 בינואר ש"ז הודיעה ממשלת ישראל באמצעות מיופה הכוח לענייני בריה"מ בתל-אביב על כוונתה למנות כציר ישראל בבריה"מ את שמואל אלישיב, המשמש עתה ציר ישראל בצ'כוסלובקיה ובהונגריה. כמו כן, משרד החוץ הישראלי מסר את הפרטים הבאים לגבי אלישיב:

נולד ב-1899 בעיר פינסק, סיים את הפקולטה למשפטים ולמדע המדינה באוניברסיטת טולוז (צרפת) וב-1927 קיבל תואר דוקטור למשפטים. משנת 1934 מתגורר בפלסטניה ובה מילא תפקידים אחדים באיגודים המקצועיים היהודיים (ההסתדרות). ב-1945 נבחר כחבר הוועד הפועל של ההסתדרות. מהקמת מדינת ישראל ועד 1950 עבד אלישיב במשרד החוץ כמנהל מחלקת מזרח אירופה ולאחר מכן מונה לציר ישראל בצ'כוסלובקיה ובהונגריה.

לפי המידע שנמצא במשרד החוץ הסובייטי, ש' אלישיב לא נקט פעולות או מעשים גלויים העוינים את בריה"מ.

6. שם, עמ' 43.

מן הארכיון

לאור האמור לעיל, משרד החוץ הסובייטי מאשר את מתן האגרמן למינוי שמואל אלישיב לציר ישראל בבריה"מ.
מצ"ב הצעת החלטה.

נא לעיין,
א' ושינסקי

[בשולי המכתב, בכתב יד לא ברור כתוב: 'מסכים'].